

УДК 336.76(076):336.71

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ І ВДОСКОНАЛЕННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Гнатів Олена Андріївна,
викладач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail:gnativu@ukr.net

Смага Лариса Маркіянівна,
старший викладач кафедри математики і статистики
Львівського навчально-наукового інституту
ДВНЗ «Університет банківської справи»
e-mail:smaga_lm@ukr.net

Анотація. Основне завдання функціонування ринку банківських послуг – підвищення доходів банків і поліпшення задоволення потреб клієнтів, розширення їхніх купівельних можливостей, що, у свою чергу, сприяє розвитку національної економіки. Метою дослідження є аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку банківських послуг в Україні для пошуку основних напрямів його вдосконалення.

Ключові слова: банківська система, кредит, депозит, банківський продукт, платіжна система, лізинг, трастові послуги, інтернет-банкінг, мобільний банкінг.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 8.

PERSPECTIVES OF DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF THE BANKING SERVICES MARKET IN UKRAINE

Hnativ Olena,
Lecturer of the Department of Finances and Financial-Economic Safety
of the Lviv Institute
of SHEI «Banking University»
e-mail: gnativu@ukr.net

Smaga Larysa,
Senior Lecturer of the Department of Mathematics and Statistics
of the Lviv Institute
of SHEI «Banking University»
e-mail: smaga_lm@ukr.net

Abstract. Banking service is a part of a modern market, where buyers are individuals, households and legal entities. The purpose of functioning of the banking services market is increasing revenues and improving bank customers' satisfaction, in increasing their purchasing capacity, which in its turn promotes the development of the national economy. But achieving this goal requires using the scientific principles and effective methods of managing the banking services.

The work is actual from a position of the present, as a review and vision in the civilized reforming the economy of Ukraine by improving and expanding the banking market. The aim of the research is to study the modern banking services market to find the main directions of its development in Ukraine.

Among the most important trends observed in the banking business in Ukraine and in the world is the increasing number of services offered by banks, intensification of competition between national and foreign banks, growth of the use of automated systems and electronic transfer of financial information, concentration of banks with corresponding decrease of their number and internationalization of the financial markets, in increasing the risk of financial failure of banks. The prospects for further development of banking services market in Ukraine are indicated on the basis of the research of the main directions of the banking services market in countries with transformation economy.

Keywords: banking, loan, deposit, bank product, payment system, leasing, trust services, internet banking, mobile banking.

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 8.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ И СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ РЫНКА БАНКОВСКИХ УСЛУГ В УКРАИНЕ

Гнатив Елена Андреевна,
преподаватель кафедры финансов и финансово-экономической безопасности
Львовского образовательного-научного института
ГВУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: gnativu@ukr.net

Смага Лариса Маркияновна,
старший преподаватель кафедры математики и статистики
Львовского образовательного-научного института
ГВУЗ «Университет банковского дела»
e-mail: smaga_lm@ukr.net

Аннотация. Основная задача функционирования рынка банковских услуг – повышение доходов банков и улучшение удовлетворения потребностей клиентов, расширение их покупательских возможностей, что, в свою очередь, способствует развитию национальной экономики. Целью исследования является анализ современных тенденций развития рынка банковских услуг в Украине для поиска основных направлений его совершенствования.

Ключевые слова: банковская система, кредит, депозит, банковский продукт, платежная система, лизинг, трастовые услуги, интернет-банкинг, мобильный банкинг.
Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; библи.: 8.

Вступ. Активний розвиток і розширення сфер діяльності банків вимагає окреслення пріоритетних напрямів упровадження нових послуг, на яких повинні бути сконцентровані зусилля. Під впливом посилення міжбанківської конкуренції на банківському ринку України проявляється тенденція до розширення ряду наданих послуг. Серед них можна відзначити: трастові операції; послуги зі збереження цінностей; консультаційно-інформаційні послуги; гарантійні та посередницькі послуги; факторингові та лізингові операції. Це насамперед пояснюється тим, що кожен банк прагне збільшити власні прибутки, мобілізувати додаткові ресурси і розширити базу клієнтів банку, підвищити власний рейтинг на ринку. Саме тому сучасні банкіри обирають політику розширення продуктового ряду банківських послуг.

Тематика є актуальною з позиції сьогодення як деякий огляд і бачення перспективи в цивілізованому реформуванні економіки України за рахунок удосконалення і розширення ринку банківських послуг.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Серед найбільш важливих тенденцій, які спостерігаються в банківському бізнесі як України, так і світу, зростання числа пропонованих банками послуг, загострення конкуренції між національними та іноземними банками, ріст застосування автоматизованих систем та електронних засобів передавання фінансової інформації, концентрація банків із відповідним зменшенням їх кількості, інтернаціоналізація фінансових ринків, збільшення ризику фінансового краху банків.

Вивчення особливостей функціонування ринку банківських продуктів і послуг на нинішній день є не новою для науки проблемою. У даний час у цій царині здобули популярність роботи таких вітчизняних і зарубіжних економістів, як: О. Зублюк, О. Дзюблюк, О. Владимир, А. Череп, М. Савлук, Ф. Котлер та інші.

Метою дослідження є аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку банківських послуг в Україні для пошуку основних напрямів його вдосконалення.

Результати дослідження. Банківські послуги об'єднують широкий ряд операцій, у тому числі й тих, які не характерні банківській сфері. До найбільш перспективних послуг можна віднести такі.

1. Трастові (довірчі) послуги.

2. Послуги зі збереження цінностей із наданням клієнтам у розпорядження сейфа і з прийняттям цінностей клієнта на збереження без їх доступу.

3. Консультаційні та інформаційні послуги зі створенням певної міжбанківської бази даних.

4. Гарантійні та посередницькі послуги.

5. Факторингові та лізингові операції, форфейтинг та ін.

Також перспективним на ринку банківських послуг можна вважати їхню модифікацію. Вона може здійснюватися шляхом надання їх на новій технологічній основі: з використанням систем віддаленого доступу – Інтернету, засобів мобільного зв'язку – послуга SMS-банкінг, через банкомати – надання пластикових карт тощо [1, с. 24].

В Україні серед перспективних напрямів функціонування комерційних банків особливе місце може належати трастовим операціям, які передбачають управління майном і виконання інших послуг в інтересах і за дорученням клієнта на правах його довіреної особи. При здійсненні трастових операцій банк на підставі укладеного договору або за заповітом набуває відповідних прав і виступає розпорядником певного майна на користь довірителя чи третьої особи. У промислово розвинутих країнах трастові послуги вже давно посідають одне з провідних місць серед широкого набору операцій, які здійснюють комерційні банки.

Розвиток цього виду послуг був зумовлений потребами підприємств і домашніх господарств у правильному розпорядженні їхніми коштами, переданні їх іншим особам, оптимальному управлінні ризиками при здійсненні різноманітних фінансових операцій, а також обставинами, що вимагають певного досвіду і професійних знань, потрібних для нормального управління майном. І хоча надання трастових послуг може здійснюватися спеціалізованими компаніями і страховими фірмами, однак комерційні банки, що мають значний досвід і широкі можливості з виконання таких функцій, як облік операцій, зберігання цінностей у сейфах, депозитні операції, фінансовий аналіз і ухвалення рішень, займають, безумовно, лідируючі позиції в цьому сегменті ринку.

При цьому трастові послуги можуть надавати як фізичним, так і юридичним особам. Трастові операції банків для фізичних осіб включають:

1) розпорядження спадщиною на підставі заповіту (виявлення і збір усіх активів спадщини, забезпечення їхнього збереження, сплата податків, боргів і адміністративних витратків, розподіл майна між спадкоємцями);

2) управління майном клієнта за дорученням (зберігання довіреного майна і коштів, інвестування їх у різні види активів, розпорядження отриманими доходами і основною сумою на користь довірителя);

3) агентські послуги (збереження цінностей, оренда сейфів, управління активами за вказівками клієнта);

4) опікунство і забезпечення збереження майна недієздатних осіб, у тому числі неповнолітніх спадкоємців [2, с. 46].

Важливе місце у трастовій діяльності комерційних банків розвинутих країн належить також обслуговуванню юридичних осіб, для яких банки можуть: по-перше, розпоряджатися активами (насамперед портфелями цінних паперів підприємств, заставленим майном, під яке випускають облігації, а також коштами пенсійних фондів приватних компаній); по-друге, здійснювати агентські операції, що передбачають виплату дивідендів за акціями корпорацій, процентів за облігаціями, зберігання акцій із передовіреном правом голосу; по-третє, тимчасово управляти справами підприємства в разі його реорганізації або банкрутства.

В Україні розвиток трастових послуг комерційних банків за розглянутими напрямками поки що стримується через відсутність належної законодавчої бази, яка б регламентувала банківську діяльність у відповідних сферах. Наявні вади чинного законодавства, що має регулювати відносини довірчої власності, суттєво обмежують можливість банків у здійсненні трастових операцій, не сприяючи активному розвитку цього сегмента ринку банківських послуг. Тому на сьогодні як перспективний напрям організації трастових послуг у нашій країні можна виділити операції з цінними паперами за дорученням клієнтів. Цей вид послуг може стати основою для подальшого розвитку інших типів трастових операцій у міру становлення ринкових відносин і створення належної правової бази для здійснення операцій з управління майном

за дорученням. Серед найприйнятніших видів трастових операцій банків із цінними паперами доцільно відзначити такі.

1. Інвестиції в цінні папери та їх продаж за дорученням, від імені і за рахунок коштів клієнтів, що є власниками відповідних портфелів. При цьому комерційний банк залежно від умов укладеного договору може виступати або як агент свого клієнта, виконуючи його інструкції з купівлі-продажу цінних паперів, або як самостійний розпорядник інвестиційного портфеля, здійснюючи операції на власний розсуд, але в інтересах клієнта.

2. Забезпечення посередництва в організації випуску та первинному розміщенні цінних паперів. У цьому разі банк може готувати документацію та умови випуску цінних паперів, здійснювати реєстрацію емісії в державних органах, організувати рекламні кампанії, добирати інвесторів, створювати групи передплати з числа інших фінансових установ.

3. Виконання агентських послуг із платежів за цінними паперами клієнта. Банк може, з одного боку, проводити виплати дивідендів за акціями, процентів за облігаціями, погашати боргові цінні папери при настанні строків їх погашення, а з другого – здійснювати інкасацію платежів, що належать за цінними паперами клієнта.

4. Виконання функцій незалежного реєстратора цінних паперів.

5. Реінвестування дивідендів, процентів та інших доходів, отриманих за цінними паперами.

6. Зберігання, охорона, перевезення і пересилання цінних паперів за дорученням клієнта.

7. Реалізація повноважень із голосування на щорічних зборах акціонерів у разі, якщо власник акцій, передаючи їх у довірче управління банку, одночасно доручає йому відповідне право голосу.

8. Створення різного роду резервних фондів для страхування фінансових ризиків за операціями з цінними паперами клієнта. Зазначеними послугами не вичерпується увесь спектр трастових операцій банків із цінними паперами, однак вони можуть становити базовий набір для вітчизняних кредитних установ на початкових етапах формування ринку банківських послуг [3, с. 59].

Окрім трастових послуг, заслуговує на увагу такий важливий напрям банківської діяльності, як надання клієнтам кваліфікованих консультацій та інформації з різноманітних аспектів управління фінансами та організації господарської діяльності. Досвідчені фахівці банку можуть надавати клієнтам роз'яснення, інформацію, консультації з різного роду банківських, правових і фінансових питань, проблем ведення бізнесу та особистого господарства. У цьому виді банківських послуг до числа найперспективніших напрямів можна віднести:

- консультації з питань застосування законодавчих, нормативних та інших актів, що регламентують господарську діяльність;
- підготовку і правову експертизу господарських договорів, зовнішньоторговельних контрактів, установчих документів різних підприємств,

документів на отримання ліцензій з певних видів діяльності;

- консультації з організації і ведення бухгалтерського обліку, складання звітності, фінансового планування і контролю, складання кошторисів, калькуляції собівартості продукції, питань ціноутворення, організації розрахунків із контрагентами;
- консультації з питань діяльності на фондовому і валютному ринках, прогнозування динаміки валютних курсів і курсів цінних паперів, інвестування коштів, маркетингу, управління активами фірм, зовнішньоекономічної діяльності;
- консультації із загальних питань ведення бізнесу – збільшення капіталу підприємства, реорганізації, злиття, придбання інших компаній;
- консультації та рекомендації клієнтам – фізичним особам з питань купівлі і продажу цінних паперів, нерухомості та інших активів, управління доходами, а також оптимальних напрямів інвестування коштів;
- збір, аналітичну обробку і надання клієнтам найрізноманітнішої інформації про тенденції розвитку економіки на макrorівні, фінансовий стан, особливості господарювання, місце контрагентів на ринку, обмінні курси іноземних валют, поточну, господарську кон'юнктуру, стан світових ринків різних товарів та інші дані [4, с. 228].

Реальні перспективи розвитку в банківській практиці нашої країни можуть мати гарантійні та посередницькі послуги, реалізація яких вимагає від персоналу банків глибоких знань особливостей функціонування господарських суб'єктів різних галузей економіки. Такого роду послуги можуть надавати як у рамках уже наявних кредитно-розрахункових відносин банків з основним контингентом клієнтури, так і в окремому порядку, на договірних засадах, що сприяє залученню нових клієнтів. Сюди відносять:

- аудиторські послуги, що передбачають проведення комплексної перевірки банком усієї фінансово-господарської діяльності клієнта або окремих її аспектів;
- маркетингові послуги, пов'язані з пошуком нових ринків збуту для клієнта, організацією рекламної кампанії, добором партнерів, зацікавлених у господарських стосунках із клієнтом;
- гарантійні послуги, надання яких пов'язане з видачею банком зобов'язань за клієнта, виконання яких передбачає здійснення різних грошових виплат; виконання окремих внутрішніх операцій клієнтів – таких, як ведення бухгалтерського обліку, касового господарства, управління фінансами, виплата заробітної плати, регулювання постачання і збуту та деякі інші функції внутрішнього управління компанією;
- організацію інженерно-економічних експертиз, що включають перевірку проектно-кошторисної документації на будівництво нового, розширення і модернізацію діючого виробництва, контроль за реалізацією проектів та

відповідністю фактичних затрат кошторисній вартості, експертні роботи, пов'язані з фінансуванням проектів [4, с. 229].

Важливе місце серед нетрадиційних банківських послуг займають факторингові та лізингові. Факторинг – це операція, що поєднує кредитування клієнта з метою формування обігового капіталу, а також низку посередницько-комісійних послуг.

Різновидом факторингової операції є форфейтинг – форма кредитування зовнішньоекономічних операцій купівлею комерційним банком векселів, акцептованих імпортером, тобто експортер переуступає банкові свої вимоги до покупця.

Лізинг – це господарська операція, що передбачає передавання лізингодавцем права користування матеріальними цінностями іншим суб'єктам господарювання (лізингоодержувачеві) [5, с. 28–29].

Розглянуті операції можуть загалом вигідно доповнити стандартний набір кредитно-розрахункових операцій комерційних банків, що є важливою перевагою в конкурентній боротьбі за залучення нових клієнтів та утримання наявних. Ширший асортимент послуг створює надійнішу основу для ефективного функціонування банку. Водночас слід відзначити, що необхідною умовою утримання стійких позицій на ринку банківських послуг є не тільки впровадження в чинну практику банків нових видів операцій, а й постійне вдосконалення традиційних напрямів обслуговування клієнтури. Насамперед це стосується розрахункових і депозитно-позичкових операцій.

Проведення комплексу заходів щодо широкомасштабної автоматизації й комп'ютеризації банківської діяльності, запровадження передових технологій та ефективних систем зв'язку сприяють суттєвому прискоренню розрахунків і підвищенню якості обслуговування клієнтури. Нині чинна в Україні система електронних міжбанківських платежів наближається до рівня відповідних систем розвинутих країн світу.

Перспективним напрямом розвитку ринку банківських послуг у цій сфері може стати розміщення електронних терміналів банків безпосередньо в офісах клієнтів і проведення розрахункових операцій через модемний зв'язок. Така форма взаємовідносин дає змогу значно економити витрати коштів і часу як клієнта, так і самого банку.

Крім того, поширеним видом послуг у банківській практиці розвинутих країн є управління клієнтом своїм рахунком по телефону за допомогою узгодженого з банком пароля.

Зростання обсягів і подальше вдосконалення депозитних послуг може здійснюватися через автоматизацію вкладних операцій, пошук і запровадження нових форм взаємовигідного співробітництва банку з клієнтами. До таких форм можна віднести відкриття деяких нових видів депозитних рахунків, поширених у банківській практиці промислово розвинутих країн, наприклад:

- рахунки з управлінням коштами, на яких клієнтам надається можливість зберігати певний мінімум, потрібний для забезпечення поточних розрахунків, а всі суми понад цей мінімум

автоматично вкладаються в різні види ліквідних дохідних активів, що забезпечують вищий процент, аніж звичайні рахунки до запитання. У разі потреби в коштах для поточних операцій банком забезпечується зворотне перерахування;

- депозитні рахунки грошового ринку, що є, по суті, депозитами до запитання, рівень процентних ставок за якими регулярно (наприклад, щотижня) коригується відповідно до змін ринкової норми банківського процента або встановлюється згідно із середнім процентом за державними облігаціями. Ув'язування рівня процентних ставок за вкладами з дохідністю державних цінних паперів може стати додатковим фактором довіри клієнтів до банку, спонукаючи їх розміщувати вільні ресурси на таких рахунках;
- рахунки «зв'язаних послуг», операції за якими передбачають надання цілого комплексу послуг, включаючи дозвіл на виписування чеків понад залишок на рахунок, надання сейфа, кредитної картки, скорочення процентів за деякими видами кредитів [6, с. 75–76].

Останній із переліку зазначених рахунків тісно пов'язаний з удосконаленням банківської діяльності щодо надання кредитних послуг. Подібне вдосконалення може ґрунтуватися на застосуванні таких форм і методів організації кредитних відносин банку з позичальниками, як овердрафт, револьверне кредитування, кредитні картки [5, с. 30].

Конкуренція в банківській галузі так загострилася, що постійний пошук і впровадження нових видів послуг стають для багатьох банків питанням не тільки лідерства, а й виживання. Одна з інновацій полягає у створенні дебетової картки, яка застосовується як при проведенні електронних комерційних операцій, так і в банкоматах. Поки що наявні дебетові картки не приймають як електронний платіж, оскільки персональні комп'ютери при їх використанні не можуть забезпечити потрібних заходів безпечності, як це можливо, наприклад, для кредитних чи оффлайнових дебетових карток, що емітуються банками – членами міжнародних асоціацій VISA і MasterCard.

Операції з платіжними картками в Україні, за експертними оцінками, становлять 20–25% від загального обсягу грошових розрахунків [7]. І це вважається досить непоганим показником, оскільки ринок платіжних карток у нас ще молодий, а клієнтська база недостатньо розвинута. Помітно впливає на зацікавлений попит на карткові продукти в Україні рівень добробуту потенційних клієнтів.

Розширення обсягу ринку платіжних карток в Україні багато в чому залежить від банків, що впроваджують цей вид послуг, від проведеної ними реклам-

ної кампанії. Більшість потенційних клієнтів недостатньо знає про перевагу безготівкових розрахунків. Тому варто вдаватися до продуманої стратегії маркетингу [8, с. 274].

Розглянуті напрями розвитку ринку банківських послуг можуть сприяти розширенню сфери діяльності комерційних банків в Україні, їх адаптації до нових умов ринку і зростаючих потреб клієнтури в повноцінному комплексі послуг, адекватному вимогам сучасного стану економіки.

Важливими тенденціями в розвитку ринку банківських послуг розвинених країн є інституціоналізація, глобалізація та сек'юритизація. Активно розвиваються інвестиційні та консультаційні банківські послуги. Європейські комерційні банки прискореними темпами освоюють Інтернет, прагнучи догнати лідерів і захопити максимальну можливу частку ринку. Банки прагнуть розвивати свої інформаційні технології, щоб іти в ногу з новими тенденціями у світовому банківському секторі. Електронний банківський бізнес являє собою дешевий альтернативний канал для надання фінансових послуг порівняно з традиційними філіями і банкоматами.

Серед проектів електронної комерції особливе місце посідає Інтернет-банкінг. Україна має певні позитивні чинники для розвитку системи Інтернет-комерції – системи електронних міжбанківських переказів НБУ, системи біржових торгів, корпоративні платіжні системи (у т. ч. типу «банк – клієнт») низку комерційних банків, досвід роботи з міжнародними платіжними системами VISA тощо [4, с. 231]. Запровадження новітніх банківських технологій є запорукою сталого розвитку українського фінансового ринку, довіри населення до вітчизняних банків і широкого його залучення до розрахунків у безготівковій формі, прискорення платежів тощо.

Висновки. Серед найбільш важливих тенденцій, які спостерігаються в банківському бізнесі як України, так і світу, – збільшення числа пропонованих банками послуг, загострення конкуренції між національними та іноземними банками, ріст застосування автоматизованих систем та електронних засобів передання фінансової інформації, концентрація банків з відповідним зменшенням їх кількості, інтернаціоналізація фінансових ринків, збільшення ризику фінансового краху банків. Перелічені тенденції суттєво змінили банківську справу в Україні. Суттєвим і основним недоліком, чому банки не виконують багатьох банківських операцій, які успішно пропонують своїм клієнтам банки економічно розвинутих країн, – це недосконалість законодавчої бази, а також недостатня матеріально-технічна база багатьох банківських установ. Широка диверсифікація операцій і послуг дозволить банкам зберігати високий авторитет на економічну перспективу навіть за умов несприятливої господарської кон'юнктури.

Список використаної літератури

1. Зублюк О. Д. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегічного розвитку в Україні // О. Д. Зублюк // Банківська справа. – 2006. – № 5/6. – С. 23–25.
2. Дзюблюк О. Особливості розвитку ринку роздрібних банківських послуг в умовах перехідної економіки / О. Дзюблюк // Вісник ТАНГ. – 2005. – № 1. – С. 74–83.

3. Кириченко О. Діяльність інвестиційних банків в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. Кириченко // Банківська справа. – 2008. – № 2. – С. 57–72.
4. Владимир О. Шляхи зміцнення позицій вітчизняних банків на ринку банківських послуг України [Електронний ресурс] / Ольга Владимир // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2014. – Вип. 1 (10). – С. 221–232. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2014/14vombpu.pdf>.
5. Савченко Т. Теоретичні аспекти ринку банківських послуг України / Т. Савченко // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 27–32.
6. Череп А. Сучасний стан ринку банківських послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку / А. Череп, І. Ярмак // Схід. – 2011. – № 4 (111). – С. 72–76.
7. Аналіз банків України: огляди, графіки, факти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka>.
8. Хомутенко Л. І. Вплив глобалізаційних процесів на ринок банківських послуг України / Л. І. Хомутенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. – Суми : УАБС НБУ. – 2014. – Вип. 38. – С. 270–286.

References

1. Zubliuk, O. D. (2006). Rynok bankivskykh poslug: teoretychni aspekty orhanizatsii i strategichnogo rozvytku v Ukraini [Market of banking services: theoretical aspects of organization and strategic development in Ukraine]. *Bankivska sprava – Banking*, 5/6, 23–25 [in Ukrainian].
2. Dziubliuk, O. (2005). Osoblyvosti rozvytku rynku rozdribnykh bankivskykh posluh v umovakh perekhidnoi ekonomiky [Features of the development of retail banking services market in conditions of transitional economy]. *Visnyk TANH –TANE Bulletin*, 1, 74–83 [in Ukrainian].
3. Kyrychenko, O. (2008). Diialnist investytsiinykh bankiv v Ukraini: problemy ta perspektyvy [Activity of the investment banks in Ukraine: problems and perspectives]. *Bankivska sprava – Banking*, 2, 57–72 [in Ukrainian].
4. Vladymyr, O. (2014). Shliakh y zmitsnennia pozytsii vitchyznianykh bankiv na rynku bankivskykh posluh v Ukraini [Ways of strengthening the positions of national banks on the banking services market]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava – Social-economic problems and state*, 1 (10), 221–232 [in Ukrainian].
5. Savchenko, T. (2007). Teoretychni aspekty rynku bankivskykh posluh Ukrainy [Theoretical aspects of the banking services market of Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 8, 27–32 [in Ukrainian].
6. Cherep, A., & Yarmak, I. (2011). Suchasnyi stan rynku bankivskykh posluh v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku [Modern state of the banking services market in Ukraine: problems and perspectives of development]. *Skhid – East*, 4 (111), 72–76 [in Ukrainian].
7. Analiz bankiv Ukrainy: ohlady, hrafiiky, fakty [Analysis of banks of Ukraine: reviews, graphs, facts]. (n. d.). *bankografo.com*. Retrieved from <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka> [in Ukrainian].
8. Khomutenko, L. I. (2014). Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na rynek bankivskykh posluh Ukrainy [Impact of globalization processes on the banking services market of Ukraine]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy: zbirny knaukovykh prats – Problems and perspective sof development of bank system of Ukraine: proceedings. (Issue 38), (p. 270–286). Sumy : UAB NBU* [in Ukrainian].